

УДК 343.535

DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2023.19.279305>

О. О. Дудоров,

докт. юрид. наук, проф.,
заслужений діяч науки і техніки
України,
професор кафедри кримінально-
правової політики та кримінального
права навчально-наукового
інституту права
Київського національного
університету
імені Тараса Шевченка;

Р. О. Мовчан,

докт. юрид. наук, проф.,
професор кафедри конституційного,
міжнародного і кримінального права
Донецького національного
університету
імені Василя Стуса

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ФІНАНСІВ ЗА ПРОЄКТОМ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Статтю присвячено аналізу положень проєкту нового Кримінального кодексу України, присвячених регламентації відповідальності за кримінальні правопорушення проти фінансів. Встановлено, що, попри загалом новаторський і прогресивний характер цих положень, окремі з них є дискусійними. У висновках статті наведено пропозиції, спрямовані на їх вдосконалення.

Зокрема, доведено, що запропоновані у проєкті обставини, які підвищують тяжкість аналізованих злочинів, частково є такими, що суперечать розробленим у кримінально-правовій доктрині вимогам до змісту кваліфікуючих ознак як засобу диференціації кримінальної відповідальності.

Піддано критичній оцінці як «роздільне» описання таких злочинів, як підроблення грошей і поводження з підробленими грошима, так і віднесення цих деліктів до злочинів 5-го ступеня тяжкості.

Показано недоліки теперішньої редакції заохочувального припису, розрахованого на ухилення від сплати і несплату з необережності податку, збору або єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Вказано на доцільність чіткішого розмежування таких складів злочинів, як кредитне шахрайство і викрадення, а також конкретизації дій,

які утворюватимуть склад злочину «зловживання щодо фінансових інтересів Європейського Союзу».

Визначено дискусійні положення, притаманні визначенню предикатного діяння. Доведено недоречність виокремлення такої форми об'єктивної сторони легалізації (відмивання) активів (доходів), одержаних злочинним шляхом, як надання особі, залученій до здійснення легалізації (відмивання), допомоги уникнути відповідальності за вчинене.

Ключові слова: кримінальні правопорушення проти фінансів, підроблення грошей, платіжні засоби та інструменти, кредитне шахрайство, ухилення від сплати податків, відмивання, легалізація, активи, одержані злочинним шляхом, предикатне діяння, диференціація кримінальної відповідальності.

30 січня 2023 р. Робочою групою з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи при Президентові України (далі – робоча група) на розсуд фахівців було представлену чергову (й останню на момент підготовки цієї статті до друку) версію проекту нового Кримінального кодексу України (далі – проект)¹. Не викликає жодних сумнівів та обставина, що проект – просунутий, інноваційний продукт, ретельно продуманий документ, який робоча група, прагнучи досконалості і перебуваючи у постійному творчому пошуку, неодноразово змінювала, поліпшувала, «шліфувала». Самовідданість робочої групи, її працездатність, готовність сприймати конструктивну критику, спрямованість на результат (й особливо у ці непрості для України часи), вражають і заслуговують самої високої оцінки – і професійної, і людської. Зайвим свідченням того, що ми саме так оцінюємо результати достатньою мірою тривалої і високоінтелектуальної діяльності робочої групи, є наша пропозиція, висунута в контексті альтернативних запобіжників від непрофесійних змін до нового кримінального закону, суть якої полягає в тому, що після ухвалення проекту як закону робоча група могла б (на певний перехідний період)

---

¹ Проект нового Кримінального кодексу України (контрольний текст станом на 30.01.2023 р.). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/01/30/proyekt-kryminalnogo-kodeksu-ukrayiny-standom-na-30-01-2023.pdf> (дата звернення: 10.05.2023).

трансформуватись у Раду експертів, яка б надавала правові висновки щодо пропонованих змін до Кримінального кодексу України².

Аналізуючи проєкт, не можна не помітити того очевидного факту, що він докорінно інакше порівняно з чинним Кримінальним кодексом України (далі – КК) визначає нормативні підстави відповідальності за кримінальні правопорушення проти фінансів. Причому це стосується не лише підтримуваної багатьма дослідниками³ і реалізованої у проєкті ідеї виокремлення самостійної структурної ланки Особливої частини, присвяченої саме і тільки фінансовим деліктам⁴, а й включення до відповідного розділу декількох нових та істотного редагування низки існуючих у КК норм, втілення принципово нової моделі диференціації кримінальної відповідальності тощо. Однак під часу вивчення відповідних положень проєкту нами було з'ясовано, що, попри їх загалом новаторський і прогресивний характер, окремі з них є дискусійними. Потреба доопрацювання виявлених неоднозначних положень й обумовила написання цієї статті.

---

² Висновок національних експертів на проєкт Кримінального кодексу України (контрольний текст станом на 30.01.2023 р.). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/03/16/vysnovok-natsionalnyh-ekspertiv.pdf> (дата звернення: 10.05.2023).

³ Бровко В. М. Щодо визначення родового об'єкта злочинів, передбачених розділом VII Особливої частини Кримінального кодексу України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. № 2. Т. 2. С. 125–129; Васілін Є. М. Доведення банку до неплатоспроможності: соціальна обумовленість криміналізації, аналіз складу злочину: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Северодонецьк, 2018. С. 24; Демидова Л. М. Проблеми кримінально-правової відповідальності за заподіяння майнової шкоди в Україні (майнова шкода як злочинний наслідок): теорія, закон, практика: монографія. Харків: Право, 2013. С. 583; Драчевський Є. Ю. Кримінально-правова охорона господарських відносин у сфері організації і проведення азартних ігор та лотерей: дис. ... д-ра філософії: 081. Вінниця, 2021. С. 14; Дудоров О. О., Каменський Д. В. У пошуках оптимальної назви розділу VII Особливої частини Кримінального кодексу України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 2. С. 179–189; Каменський Д. В., Титаренко С. С. До питання про необхідність реформування розділу VII Особливої частини КК (про відповідальність за економічні кримінальні правопорушення). Пам'яті професорів П. С. Матишевського та С. С. Яценка: 1. Збірка тез доповідей учасників науково-практичного круглого столу «Особлива частина кримінального права України: наукова спадщина професора П. С. Матишевського та сучасність» (3 грудня 2021 року). 2. Збірка тез доповідей учасників науково-практичної конференції «Конституційні засади кримінального права України» (23 грудня 2021 року) / упоряд. А. А. Стрижевська, К. П. Задоя. Київ, 2022. С. 25–30.

⁴ Доцільність обрання відповідної назви досліджуваних деліктів була проаналізована в одній з інших наших статей (див.: Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Про перспективи удосконалення назви розділу VII Особливої частини Кримінального кодексу України. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 1. С. 461–467).

Проблеми вітчизняного законодавства, присвяченого регламентації кримінальної відповідальності за фінансові правопорушення, висвітлювались у працях таких українських науковців, як А. М. Бойко, П. С. Берзін, В. М. Бровко, Р. А. Волинець, Н. О. Гуторова, Л. М. Демидова, Д. В. Каменський, В. М. Куц, І. І. Митрофанов, О. Е. Радутний, Л. В. Павлик, Є. Л. Стрельцов, В. В. Франчук та ін. Водночас маємо констатувати, що згаданими фахівцями досліджувались чинні кримінально-правові норми; відповідні ж положення проекту (якщо не брати до уваги декількох тез), наскільки нам відомо, в юридичній літературі докладному аналізу поки що не піддавались.

Метою статті є критичне осмислення положень проекту, присвячених регламентації відповідальності за кримінальні правопорушення проти фінансів, виявлення дискусійних положень, сформульованих робочою групою, і розроблення на цій основі рекомендацій щодо вдосконалення проєктованих приписів.

Враховуючи особливості структури проєкту, наше дослідження ми вирішили розпочати з аналізу розташованої на початку його розділу 6.3 «Кримінальні правопорушення проти фінансів» статті, в якій розкривається зміст вживаних у цьому розділі термінів. З-поміж іншого у ст. 6.3.1 визначено показники «великого» (п. 1) та «особливо великого» (п. 3) розмірів підроблених грошей, цінних паперів та активів (доходів), одержаних злочинним шляхом. На відміну від параметрів майнової шкоди (ст. 1.4.4 проєкту), кількісні показники згаданих розмірів не уніфіковані. Не зовсім зрозуміло, чому, наприклад, великий розмір неправомірної вигоди – це 10 тис. розрахункових одиниць (далі – РО), підроблених грошей – лише 500 РО, а контрабанди, передбаченої розділом 6.4 «Кримінальні правопорушення проти порядку господарювання», розміщеним у цій же Книзі проєкту («Кримінальні правопорушення проти економіки»), – вже 5 тис. РО? Як

бачимо, у розглядуваній частині робоча група демонструє диференційований підхід, який навряд чи може вважатись уособленням системності.

Іншим аспектом цієї проблематики є соціальна обґрунтованість наведених вище кількісних параметрів. У своїх працях, присвячених відповідній тематиці, ми неодноразово вказували на притаманну КК фундаментальну проблему, яку позначили як довільність показників, що характеризують суспільно небезпечні наслідки і предмети кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності⁵, та яку (проблему) ми воліли б «не помітити» у проєкті завдяки її вирішенню. На жаль, поки що ситуація виглядає дещо інакшою, бо не може не поставати питання, на чому засновані пропонувані у проєкті кількісні показники. На вивченні правозастосовних матеріалів? На опитуванні практичних працівників? На результатах кримінологічних досліджень? Чи ці розміри, як і в КК, є довільними і виражають лише суб'єктивне бачення розробників проєкту? Залишається сподіватись на те, що робоча група має аргументовані відповіді на ці питання.

Звернемо увагу і на те, що: 1) з одного боку, хоч у п. 1 і п. 3 ст. 6.3.1 проєкту мали б (судячи з назв визначуваних понять) бути роз'яснені показники великого та особливо великого розмірів як «підроблених грошей» та «цінних паперів», так і «активів (доходів), одержаних злочинним шляхом», у цьому разі йдеться лише про «номінальну вартість підроблених грошей або цінних паперів» і не згадуються «активи, одержані злочинним шляхом»; 2) з іншого боку, «кваліфікуюче» значення ознак у вигляді вчинення «в особливо великому» та «великому розмірі» поширюється лише на злочини, передбачені статтями 6.3.21, 6.3.22, 6.3.23 (легалізація і використання активів, одержаних злочинним шляхом), і, незважаючи на зміст п. 1 і п. 3

---

⁵ Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Законодавство України про кримінальну відповідальність за злочини у сфері господарської діяльності – час визначитись зі стратегією розвитку. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2015. № 2. С. 215–263; Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Розвиток законодавства України про кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності: проблеми і тенденції. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2020. № 4. С. 120–140.

ст. 6.3.1 проєкту, чомусь не розповсюджується на підроблення і поводження з підробленими грошима або цінними паперами. Треба так розуміти, що в обох цих випадках має місце прикра неузгодженість (технічна помилка), яка потребує усунення.

У ст. 6.3.6 проєкту злочинами 5-го ступеня пропонується визнавати такі різновиди поводження з підробленими грошима, як: 1) придбання, 2) зберігання, 3) переміщення, 4) збут, 5) розміщення або 6) використання як засобу платежу. А у ст. 6.3.2 проєкту зазначається, що за умови вчинення умисних діянь, про які йдеться у п. 5 чи п. 6 його ст. 6.3.6, щодо підроблених грошей, які особа на момент придбання сприймала як справжні, тяжкість злочину знижується на два ступеня. Загалом пропонована ініціатива робочої групи заслуговує на підтримку, адже враховує як здобутки вітчизняної кримінології, яка тих, хто збуває підроблені гроші, поділяє на злісних і ситуаційних⁶, так і передовий досвід багатьох європейських держав щодо створення відповідних привілейованих складів (наприклад, ч. 4 ст. 431 КК Андорри; ст. 245 КК Болгарії; ч. 3 ст. 386 КК Іспанії; ст. 312 КК Польщі; ч. 2 ст. 265 КК Португалії; ч. 4 ст. 223 КК Сербії; ч. 5 ст. 243 КК Словенії; ч. 2 ст. 274 КК Хорватії; § 147 КК ФРН). Щоправда, у згаданих країнах пом'якшена відповідальність передбачається за будь-який збут підроблених грошей тоді, як у проєкті – лише за такі його різновиди, як розміщення або використання підроблених грошей як засобу платежу. З'ясована вибірковість видається не виправданою.

Значно ширше коло обставин у проєкті визнано такими, які підвищують тяжкість фінансових злочинів (на один чи два ступеня). Проаналізувавши систему цих ознак, мусимо констатувати, що рішення про поширення «кваліфікуючого» значення деяких із них на передбачене проєктом коло злочинів нерідко є таким, що суперечить розробленим у кримінально-

---

⁶ Михалік О. І. Кримінологічна характеристика та запобігання фальшивомонетництву: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2018. С. 4, 9.

правовій доктрині вимогам до кваліфікуючих ознак як засобу диференціації кримінальної відповідальності.

Зокрема, у цьому контексті найперше хотілося б відмітити, що таким ознакам, як вчинення злочинів «з використанням влади, службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей публічною службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище» і «з використанням влади, службових повноважень чи професійних обов'язків або пов'язаних з ними можливостей» (п. 3 ст. 6.3.3 і п. 4 ст. 6.3.4 проєкту, відповідно), надається наскрізне «кваліфікуюче» значення у межах всього розділу, присвяченого кримінальним правопорушенням проти фінансів. І якщо стосовно частини цих посягань такий крок загалом виглядає виправданим (сумнів виникає лише щодо «професійної складової» другого із згаданих зворотів – це тема окремої розмови), то відносно інших фінансових деліктів – навряд чи. Так, складно простежити зв'язок між, наприклад, поведінням із підробленими грошима чи цінними паперами, викраденням платіжного засобу, з одного боку, і відповідним (службовим) статусом особи, з іншого. Водночас ухилення від сплати податків і соціальних внесків фактично завжди (точніше у переважній більшості випадків) пов'язане з використанням службових чи професійних повноважень і можливостей винного. Зважаючи на це, а також на відому кримінально-правовій науці вимогу «відносної поширеності» кваліфікуючої ознаки⁷, вважаємо, що ознака, передбачена п. 4 ст. 6.3.4 проєкту, не повинна поширюватись щонайменше на злочини, передбачені його статтями 6.3.12–6.3.14, в яких йдеться, відповідно, про ухилення від сплати податку, збору або єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, ухилення від погашення податкового боргу і несплату з необережності податку, збору чи єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

---

⁷ Мармура О. З. Ознаки, що кваліфікують злочин: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. С. 125–129.

Крім того, з огляду на обстоюване робочою групою розуміння розголошення інформації (п. 55 ч. 2 ст. 1.4.1 проєкту), застосування п. 4 ст. 6.3.4 до його ст. 6.3.17 «Розголошення інсайдерської інформації, що спричинило майнову шкоду» дозволить вести мову про порушення принципу *non bis in idem* (ч. 1 ст. 61 Конституції України). Чи у цьому разі має стати у нагоді правило, закріплене у ч. 2 ст. 2.5.12 проєкту, де говориться, що, якщо у статті Особливої частини як ознака основного складу злочину передбачена ознака, що змінює ступінь тяжкості злочину, то при встановленні ступеня тяжкості вчиненого злочину ця ознака не враховується? Відповіді на поставлене питання, як видається, можуть бути різними, адже відповідна ознака визначена у статті не Особливої, а Загальної частини.

У п. 5 ст. 6.3.4 проєкту до числа «кваліфікуючих» ознак (причому знову всіх фінансових злочинів) пропонується віднести їх вчинення «з використанням медіа, інформаційної системи чи мережі Інтернет». Така пропозиція навряд чи заслуговує на підтримку, адже її втілення призведе до порушення іншої складової вимоги «відносної поширеності», зміст якої полягає в тому, що, крім фактичної або хоча б вірогідної поширеності на практиці, той чи інший більш небезпечний варіант кримінально протиправної поведінки також має бути і нехарактерним (не повинен бути нормою) для більшості відповідних правопорушень⁸. Із визначення поняття інформаційної системи (п. 21 ч. 2 ст. 1.4.1 проєкту) випливає, що це фактично будь-який комп'ютер, без використання якого навряд чи можна уявити вчинене в умовах сьогодення підроблення грошей (ст. 6.3.5), цінних паперів (ст. 6.3.7), і, тим паче, діяння, передбачене ст. 6.3.11 проєкту «Виготовлення засобу, призначеного для підроблення грошей, цінного паперу, платіжного засобу або інструменту чи поводження з ним» (у цій статті прямо названі незаконні дії, зокрема, з комп'ютерною програмою, даними). Таке наше припущення

---

⁸ Мармура О. З. Зазнач. праця. С. 125–129.

підтверджується опублікованими даними щодо способів відповідних підроблень⁹. До технологічних детермінант, що зумовлюють розповсюдження фальшування грошей, кримінологи відносять, зокрема, інформатизацію українського суспільства, загальний доступ громадян до мережі Інтернет, широке проникнення девайсів серед українців, збільшення частки користувачів різних вікових груп офісною технікою, яка використовується під час виготовлення підроблених грошей¹⁰. Отже, якщо згадана ознака і має визнаватись такою, яка підвищує тяжкість фінансових злочинів на один ступінь, то лише щодо окремих із них, і перелік відповідних посягань має бути продуманий.

Далі перейдемо до розгляду дискусійних положень, притаманних окремим складам кримінальних правопорушень проти фінансів.

У цьому сенсі передусім привертає увагу запропоноване робочою групою «роздільне» описання таких діянь, як підроблення грошей і поводження з підробленими грошима (ст. 6.3.5 і ст. 6.3.6 проєкту, відповідно). Із приводу такої диференціації постає питання, чому в деяких інших розділах проєкту робоча група максимально скорочує кількість статей, а в його розділі 6.3 – ні, хоч така можливість, співзвучна засаді системності, виглядає очевидною? Наприклад, у розділі 6.1 проєкту однією статтею передбачено відповідальність за всі форми (різновиди) викрадення; у ст. 7.3.4 йдеться як про виготовлення та перероблення, так і про зберігання, переміщення, збут зброї; у ст. 7.8.4 проєкту так само вирішено питання про підроблення, видання та збут підробленого документа; у ст. 5.1.8 і ст. 5.1.11 проєкту – те саме щодо підроблення та поводження з медичною продукцією і небезпечною для життя продукцією, відповідно.

Цікаво, що парламентарії деяких зарубіжних країн також виділяють дві окремі норми про підроблення (перероблення) та інші дії з підробленими

---

⁹ Петряев С. Ю. Способи підробки паперових грошових знаків. URL: <http://www.socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2009/4/27.pdf> (дата звернення: 10.05.2023).

¹⁰ Михалік О. І. Кримінологічна характеристика та запобігання фальшивомонетництву: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2018. С. 9–10, 15.

грошима. Однак такий крок можна зрозуміти (на відміну від підходу, втіленого в проєкті), бо за виготовлення (перероблення) підроблених грошей передбачається суворіше покарання порівняно з караністю інших дій із цими предметами. Наприклад: у КК Болгарії за виготовлення підроблених грошей передбачено покарання у виді позбавленням волі на строк від 5 до 15 років у той час, як всі інші відповідні дії караються менш суворо; у КК Польщі підроблення або перероблення грошей карається позбавленням волі на строк від 5 до 10 років, а переховування, збут тощо – від 1 до 10 років; у КК Франції за виготовлення підроблених грошей взагалі передбачено таке винятково суворе покарання, як ув'язнення строком на 30 років при тому, що перевезення і випуск в обіг підроблених грошей караються ув'язненням строком «лише» на 10 років. Як бачимо, завдяки такому прийому іноземні парламентарії досягають диференціації кримінальної відповідальності за розглядувані діяння, чого не простежується у проєкті, в якому обидва зазначені діяння (карані за його ст. 6.3.5 і ст. 6.3.6) визнані злочинами однакового (5-го) ступеня тяжкості. Наведені критичні міркування (про притаманну проєкту часткову штучність виокремлення статей) стосуються і викрадення платіжного засобу або інструменту чи його підроблення та поводження з викраденим або підробленим платіжним засобом чи інструментом (ст. 6.3.9 і ст. 6.3.10 проєкту, відповідно).

У ст. 6.3.6 проєкту «Поводження з підробленими грошима» вказується і на збут підроблених грошей, і на їх використання як засобу платежу (подібний прийом використаний і при конструюванні ст. 6.3.24 проєкту «Поводження з підробленими марками акцизного податку»). При цьому у п. 18 ч. 2 ст. 1.4.1 проєкту міститься визначення поняття збуту як форми оплатного чи безоплатного відчуження речі (її продаж, обмін, розмін, дарування, використання як засобу платежу, надання в борг чи в рахунок покриття боргу, для тимчасового зберігання чи для використання, програш в азартній грі тощо). Як бачимо, поняттям збуту предметів, зокрема

підроблених грошей, охоплюється і використання їх як засобу платежу, через що додаткова вказівка на останнє видається зайвою, а тому потребує усунення при вдосконаленні проєкту.

Як відомо, на різноманітних публічних заходах, присвячених обговоренню проєкту, його розробники нерідко заявляють про те, що деякі їхні рішення (неочевидні на перший погляд) зумовлені необхідністю виконання Україною певних міжнародних зобов'язань і потребою перегляду положень національного законодавства у світлі перспектив вступу України до ЄС. Як зазначає з цього приводу учасниця робочої групи Н. О. Гуторова, вивчення законодавства ЄС (*Acquis communautaire*) показує, що кримінальне право в багатьох випадках розглядається як необхідний правовий інструмент для захисту фінансів від злочинних посягань. Вимоги щодо криміналізації окремих посягань на фінанси, а також видів і мінімальних розмірів покарань та інших кримінально-правових засобів за їх вчинення, передбачені в низці документів ЄС. Україна як кандидат у члени ЄС має привести свої законодавство у відповідність до *Acquis communautaire*; цей процес триває зараз і має бути активізованим найближчим часом¹¹.

Одним із згаданих неочевидних кроків стало визначення «кримінально-правового статусу» деліктів, передбачених ст. 6.3.5 і ст. 6.3.6 проєкту. Обґрунтовуючи свою позицію з розглядуваного питання, робоча група відсилає до Директиви 2014/62/ЄС від 15 травня 2014 р. «Про захист євро та інших валют від підробки за допомогою кримінального права», яка замінила Рамкове рішення Ради 2000/383/ЖНА (далі – Директива ЄС). З-поміж іншого у цьому документі можна відшукати припис, який покладає на держави-члени обов'язок встановлення за будь-яке шахрайське виготовлення чи зміну

---

¹¹ Гуторова Н. О. Кримінальні правопорушення проти фінансів у порівняльно-правовому вимірі. Пам'яті професорів П. С. Матишевського та С. С. Яценка: 1. Збірка тез доповідей учасників науково-практичного круглого столу «Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України: 1992–2022 роки» (18 листопада 2022 року). 2. Збірка тез доповідей учасників науково-практичної конференції «Сучасне кримінальне право України: конституційний, міжнародно-правовий та порівняльно-правовий виміри» (Яценківські читання) (2 лютого 2023 року) / упоряд. А. А. Стрижівська, С. Д. Шапченко, К. П. Задоя. Київ, 2023. С. 163–164.

валюти покарання у виді позбавлення волі, максимальний строк якого має складати не менше 8 років (ч. 3 ст. 5). А відповідно до ч. 4 ст. 5 Директиви ЄС за шахрайське використання фальшивої валюти, отримання підробленої валюти з метою збуту і деякі інші дії з нею, відмінні від шахрайського виготовлення і зміни валюти, має передбачатись покарання у виді позбавлення волі на максимальний строк не менше 5 років¹².

Висловимо припущення, що наявність цих приписів і виступила каталізатором того, чому «шкоду фінансам, спричинену фальсифікацією грошей та поводженням з фальсифікованими грошима» робоча група віднесла до проявів тяжкої шкоди (п. 7 ч. 1 ст. 2.5.5 проєкту), якій відповідає 5-ий ступінь тяжкості злочину (п. 3 ч. 4 ст. 2.5.9 проєкту). У результаті такі діяння, як підроблення грошей і поводження з підробленими грошима, як уже зазначалось, визнаються злочинами 5-го ступеня, за вчинення яких має безальтернативно призначатись покарання у виді ув'язнення на строк від 6 до 8 років (п. 5 ч. 1 ст. 3.2.5 проєкту). Проте чи є підстави визнати такий підхід виправданим?

Попри наявність відповідних положень Директиви ЄС, вважаємо, що відповідь на поставлене питання має бути негативною. Адже за умови реалізації пропонованої ініціативи шкода фінансам буде прирівняна до інших видів шкоди, визнаної у проєкті тяжкою, зокрема: тяжкої шкоди здоров'ю людини чи плоду людини; тяжкої шкоди довкіллю у виді масової загибелі об'єктів тваринного чи рослинного світу; шкоди свободі і гідності людини, пов'язаній з торгівлею людьми; шкоди сексуальній свободі чи сексуальній недоторканості людини, пов'язаній з сексуальним проникненням без добровільної згоди потерпілої людини; шкоди безпеці від діяльності злочинних організацій; шкоди безпеці від тероризму.

---

¹² Directive 2014/62/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on the protection of the euro and other currencies against counterfeiting by criminal law, and replacing Council Framework Decision 2000/383/JHA. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0062&qid=1681797232202> (дата звернення: 10.05.2023).

Через це не можемо не поставити вже інше питання: а чи є підстави вважати, що, наприклад, підроблення 2 (навіть 10 чи 50) тис. грн (не кажучи вже про менші суми) є співмірним за тяжкістю із діями, що призвели до втрати вагітності, інвалідності чи втрати ноги або руки, терактом, державною зрадою, зґвалтуванням, торгівлею людьми тощо? Не варто забувати і про те, що підроблення грошей з використанням комп'ютера, а так само переміщення підроблених грошей через митний кордон України є ознаками, за наявності яких відповідні діяння оцінюються вже як злочини 6-го ступеня, за які може бути призначено лише покарання у виді ув'язнення на строк від 8 до 10 років. А якщо підроблення грошей вчинено в особливо великому розмірі, то воно визнаватиметься злочином 7-го ступеня (ув'язнення на строк від 10 до 13 років), тобто стане однопорядковим, наприклад, із некваліфікованим вбивством (ст. 4.1.5 проєкту).

Чи варто визнавати злочином 5-го ступеня (ст. 6.3.6 проєкту), наприклад, дії особи, яка, знайшовши підроблену грошову банкноту номіналом 100 грн, зберігала її при собі і з метою збуту розрахувався за придбані на ринку горіхи, отримавши пакет із горіхами та решту справжніми купюрами в сумі 70 грн? Правильність кваліфікації таких дій за ч. 1 ст. 199 КК підтвердив Верховний Суд¹³.

Усвідомлюємо, що і викладені міркування можна назвати суб'єктивно-умоглядними. Сумніваємось, однак, у тому, що пропоноване визначення тяжкості згаданих фінансових злочинів узгоджується з приписами Основного Закону України, відповідно до яких саме людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю.

Зайвим підтвердженням невинуватості втіленої у проєкті занадто суворої моделі є європейський досвід. Незважаючи на відсутність

---

¹³ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 3 травня 2018 р. у справі № 736/707/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73868689> (дата звернення: 10.05.2023).

уніфікованого підходу до оцінки ступеня суспільної небезпеки (тяжкості) аналізованих діянь (передусім це виявляється у передбаченні за їх вчинення істотно відмінних як мінімальних, так і максимальних меж покарань), завдяки відповідному зверненню ми переконались у тому, що: 1) більш або співмірно (порівняно з проєктом) суворі покарання передбачаються переважно в тих країнах, кримінальні кодекси яких загалом вирізняються більшою репресивністю (наприклад, Франція); 2) у більшості європейських країн поряд із можливістю призначення надзвичайно суворих покарань передбачено і можливість призначення позбавлення волі на досить невеликі строки (від 1 року) за вчинення діянь, які не були надзвичайно небезпечними (вчинені не у великих розмірах, не організованою групою тощо).

Зважаючи на висловлені аргументи, схилиємось до думки про те, що відповідна шкода фінансам має бути віднесена до різновидів значної (злочин 3-го ступеня), а не тяжкої шкоди. Така пропозиція ґрунтується на оцінці як приблизно однакових шкоди фінансам, заподіяної підробленням грошей, та інших видів шкоди, визнаної у проєкті значною (шкода основам правосуддя; шкода порядку охорони здоров'я людей (якщо вона не є тяжкою); шкода порядку обігу психоактивних речовин, пов'язаного з їх збутом; шкода таємниці інформації, що належить державі; шкода порядку публічної служби; шкода доброчесності у публічній сфері).

Звісно, уважний читач може поставити питання: а чи не забули ми при висуненні такої пропозиції про відповідні міжнародні зобов'язання України, до яких й апелює робоча група? Ні, не забули. Вважаємо, однак, що розробникам проєкту у цьому разі варто бути «гнучкішими» і спробувати реалізувати потенціал проєкту, який з'явився через відбиття у ньому низки прогресивних положень, наявність яких дозволяє одночасно як відобразити адекватний базовий ступінь суспільної небезпеки (тяжкості) аналізованих діянь (злочини 3-го ступеня), так і взяти до уваги положення і Директиви ЄС, і Конституції України.

Для обговорення можемо запропонувати два альтернативні шляхи вирішення розглядуваної проблеми: 1) залишення за досліджуваними діяннями «статусу» злочинів 5-го ступеня з одночасним доповненням ст. 6.3.2 проекту вказівкою на те, що у разі їх вчинення в «особливо незначних» розмірах тяжкість знижується на два, а в «незначних» – на один ступінь, відповідно. При цьому на початку розділу мають бути визначені показники «особливо незначного (чи щось на кшталт цього, але не «мізерного») і «незначного» розмірів, а також мають бути оновлені (у бік збільшення) параметри «великого» та «особливо великого» розмірів, наявність яких, як це і передбачено проектом наразі, має підвищувати тяжкість злочинів на один і два ступеня, відповідно; 2) надання розглядуваним злочинам базового 3-го ступеня тяжкості із збереженням можливості його підвищення у разі вчинення таких деліктів у великому та особливо великому розмірах (на один і два ступеня, відповідно). Другий шлях видається більш вдалим і таким, що узгоджується як із пропозиціями, озвученими в юридичній літературі і спрямованими на вдосконалення санкцій ст. 199 КК¹⁴, так і з Директивою ЄС. Адже у п. 16 її преамбули наголошується на тому, що передбачений цим документом мінімальний рівень максимального строку позбавлення волі має застосовуватись щонайменше до найбільш серйозних форм відповідних злочинів.

До речі, варто враховувати і те, що за умови невжиття інших заходів щодо редагування досліджуваних проєктованих приписів (мається на увазі вказівка на мету відповідних дій) реалізація пропонованих нами ідей дасть змогу бодай частково «зняти» проблему, яка полягає в тому, що випадки виготовлення без мети збуту підроблених грошей, коли особа демонструє свої здібності як художника, жартує, чи коли фальшивки потрібні для постановки театральної вистави тощо, як це не парадоксально, охоплюються

---

¹⁴ Михайлов І. М. Кримінальна відповідальність за виготовлення, збут та інші незаконні дії, пов'язані зі збутом підроблених грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї, марок акцизного податку та голографічних захисних елементів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2015. С. 10, 209–210.

диспозицією ст. 6.3.5 проєкту, а тому мають визнаватися злочином 5-го ступеня. При цьому, наскільки ми зрозуміли, до таких випадків не може бути застосована і ст. 2.5.8 проєкту «Мізерна шкода».

Принагідно зауважимо, що одним із серйозних (системних) недоліків проєкту є численні неузгодженості між визначеними в його Особливій частині ступенями тяжкості конкретних кримінальних правопорушень із видами шкоди, встановленими у Загальній частині проєкту, не кажучи вже про уможлидність (довільність) запропонованого робочою групою розмежування видів шкоди. У зв'язку з цим нами разом з іншими колегами, які входили до складу групи національних експертів, у постановочному плані було висунуто ідею прибрати з розділу 2.5 проєкту «Шкода та її види. Тяжкість кримінального правопорушення» переважну більшість розміщених у ньому статей, які, так би мовити, описують «кухню», на якій робоча група «готувала» свою класифікацію кримінальних правопорушень¹⁵. Адже для нас не зовсім зрозумілим є те, для чого саме у тексті кримінального закону пояснювати, як його розробники визначають ступінь тяжкості тих чи інших кримінальних правопорушень. Чи не доречніше відповідну «технологію» описати у пояснювальній записці, з якою проєкт буде надісланий до парламенту? Видається, що у такий спосіб вдається як усунути неузгодженості між Загальною та Особливою частинами проєкту, так, і, можливо, частково змінити (за наявності підстав) ступені тяжкості певних злочинів, адже робоча група вже не буде жорстко «зв'язана» відповідними імперативними приписами Загальної частини проєкту.

Однією з його особливостей є те, що заохочувальний припис, розрахований на ухилення від сплати і несплату з необережності податку, збору або єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, розташовується не в останній частині відповідної статті

---

¹⁵ Висновок національних експертів на проєкт Кримінального кодексу України (контрольний текст станом на 30.01.2023 р.). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/03/16/vysnovok-natsionalnyh-ekspertiv.pdf> (дата звернення: 10.05.2023).

Особливої частини (ч. 4 ст. 212, ч. 4 ст. 212-1 КК), а в розміщеній у Загальній частині проєкту ст. 3.4.2 «Непризначення покарання у зв'язку з позитивною поведінкою особи після вчинення кримінального правопорушення». У ч. 7 вказаної статті говориться про те, ще призначається покарання за передбачене цим Кодексом вчинене вперше ухилення від сплати або несплату відповідних платежів, якщо особа до повідомлення їй про підозру сплатила: 1) відповідні платежі у двократному розмірі та 2) фінансові санкції чи неустойку (штраф, пеню), якщо вони передбачені законом або договором.

Згадування у цьому разі про договір наводить на думку про те, що робоча група до суб'єктів злочинів, передбачених ст. 6.3.12 і ст. 6.3.14 проєкту, відносить і того, хто бере добровільну участь у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування. Такий підхід, вочевидь, можна пояснити тим, що зазначена особа зобов'язана сплачувати страхові внески, хоч цей обов'язок випливає з вимог не закону (ним є Закон України від 8 липня 2010 р. «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»), а договору, укладеного з уповноваженим державним органом. Водночас, коментуючи ст. 212-1 КК, один з авторів цих рядків свого часу відзначав, що озвучений висновок суперечить природі договірних правовідносин, які складаються у зв'язку з добровільною участю особи у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування. Така особа не зобов'язана здійснювати нарахування, обчислення та сплату страхових внесків відповідно та у порядку, передбаченому страховим законодавством, а відповідний договір може бути достроково розірваний (зокрема, у разі систематичного порушення застрахованою особою його умов). Зважаючи на ці аргументи, висновувалося, що застосування саме такої (не кримінально-правової) санкції

є більш доречним і справедливим, ніж передбачене КК покарання, у зв'язку з чим ст. 212-1 КК у вказаній частині підлягає обмежувальному тлумаченню¹⁶.

Таким чином, робочій групі варто додатково обміркувати питання про суб'єктний склад злочинів, передбачених ст. 6.3.12 і ст. 6.3.14 проєкту.

Повертаючись до відповідного заохочувального припису (ч. 7 ст. 3.4.2 проєкту), слід зазначити, що особа, яка вчинила злочин, передбачений ст. 6.3.12 або ст. 6.3.14 проєкту, та організація, яка є платником податкових внесків та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, – це різні особи.

Буквальне тлумачення викладеної у подібний спосіб ч. 4 ст. 212 КК дозволяє стверджувати, що ця норма не повинна застосовуватись у разі, коли податки, збори, фінансові санкції і пеня сплачені не особисто службовою особою підприємства, установи чи організації, винуватою у вчиненні податкового злочину (за рахунок її власних коштів), а самою юридичною особою (від її імені). Хоч зрозуміло, що саме остання юридично є платником податків і зборів, на неї ж у разі вчинення податкового правопорушення накладаються фінансові санкції і пеня, а службова особа підприємства, установи, організації як суб'єкт злочину, передбаченого ст. 212 КК, не є платником обов'язкових платежів, які входять у систему оподаткування. Зроблений висновок поширюється навіть на ті випадки, коли податковий злочин фактично вчинено в інтересах юридичної особи, оскільки кошти, не сплачені як податки і збори, використані на її потреби (розвиток виробництва, створення додаткових робочих місць, освоєння нових ринків тощо). Як варіант вирішення позначеної проблеми одним з авторів цих рядків висловлювалась думка про те, що вдосконалена ч. 4 ст. 212 КК повинна містити окрему (альтернативну) вказівку на службову особу, яка вжила заходів щодо сплати підприємством, установою, організацією податків і

---

¹⁶ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2018. С. 721–722.

зборів, штрафних санкцій і пені. Вважається, що у такий спосіб буде не тільки вирішено проблему погашення (у порядку застосування кримінально-правового заохочення) податкового боргу за рахунок коштів не службової особи – суб'єкта злочину, а юридичної особи – платника податків і зборів, а й наголошено на тому, що для звільнення від кримінальної відповідальності винна особа мусить здійснити певні позитивні посткримінальні вчинки¹⁷.

Співзвучно розмірковує В. В. Олійниченко, на думку якого, буквально тлумачення ч. 4 ст. 212 КК вказує на те, що відшкодування шкоди, завданої злочинцем, має здійснюватися саме фізичною особою, яка його вчинила, а це породжує складнощі при застосуванні заохочувальної норми у випадках, коли йдеться про сплату донарахованих податків, зборів (обов'язкових платежів) за податковим повідомленням-рішенням, за яким відповідно до податкового законодавства належним суб'єктом сплати є юридична особа, а не її службова особа. Через це дослідник пропонує ч. 4 ст. 212 КК доповнити окремим згадуванням про особу, яка забезпечила сплату належних коштів¹⁸.

На наш погляд, викладені пропозиції *de lege ferenda* мають бути осмислені робочою групою і з тієї причини, що вони дозволяють легалізувати існуючу судову практику. Так, скасовуючи постанову районного суду, на підставі якої службові особи ВАТ із газопостачання і газифікації «Криворіжгаз» були звільнені від кримінальної відповідальності за ухилення від сплати ПДВ, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ зазначив, що для застосування ч. 4 ст. 212 КК щодо службової особи підприємства, яке є платником податків, необхідно, щоб ця особа взяла особисту дієву участь у сплаті підприємством належних сум податкового боргу, пені або фінансових санкцій. Така участь може

---

¹⁷ Дудоров О. О. Про чергову спробу вдосконалення заохочувальної норми, розрахованої на осіб, які вчинили ухилення від сплати податків і зборів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 5. С. 84–87; Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-ге вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2018. С. 719.

¹⁸ Олійниченко В. В. Звільнення від кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) за ч. 4 та ч. 5 ст. 212 КК України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2018. С. 11, 17.

виражатись у вчиненні дій, спрямованих на погашення заборгованості, в межах своїх службових повноважень, або у внесенні з цією метою коштів на рахунок підприємства, або у відшкодуванні сплачених юридичною особою сум. Якщо ж вказані суми сплачені підприємством без участі службової особи, яка вчинила злочин, то ч. 4 ст. 212 КК застосуванню не підлягає¹⁹.

Зрозуміло, що зміст ч. 7 ст. 3.4.2 проєкту у розглядуваній частині є похідним від сприйняття «духу» кримінально-правового компромісу у фіскальній сфері. З цього питання можливі такі варіанти: 1) згадана норма покликає передусім виконувати прагматичні завдання – наповнення бюджету коштами, «розвантаження» правоохоронних ресурсів держави, продовження нормальної фінансово-господарської діяльності платників податкових і соціальних внесків тощо. У такому разі не має принципового значення, за рахунок чийх коштів погашено податковий борг, головне – результат. Однак логічним було б внесення відповідних сум організацією, фінансові можливості якої є зазвичай більш потужними; 2) «карати гривнею» того, хто вчинив ухилення від сплати податків та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування і хто розраховує завдяки позитивній посткримінальній поведінці продемонструвати втрату суспільної небезпеки своєї особи та, як наслідок, уникнути кримінально-правової репресії. На сьогодні ч. 7 ст. 3.4.2 проєкту втілює (треба так розуміти) саме цей концепт; 3) поєднувати перше і друге. Схиляючись до думки про оптимальність третього варіанту, у межах якого допускається сплата податків і зборів, фінансових санкцій і пені за рахунок коштів як організації, так і її службової особи – суб'єкта відповідного злочину, вважаємо, що робочій групі є сенс додатково обміркувати питання про регламентацію згаданого різновиду кримінально-правового заохочення.

---

¹⁹ Ухвала колегії суддів судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 14 лютого 2013 р. у справі № 5-233км13. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/29619860> (дата звернення: 10.05.2023).

На відміну від попередника (ст. 222 КК «Шахрайство з фінансовими ресурсами»), склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 6.3.15 проєкту «Кредитне шахрайство», є матеріальним, адже у цьому разі йдеться про діяння, «що спричинило істотну майнову шкоди кредитору». Пропозицію декриміналізувати формальний склад кримінального правопорушення у вигляді надання завідомо неправдивої інформації органам державної влади, органам влади АРК чи органам місцевого самоврядування, банкам або іншим кредиторам з метою одержання субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів чи пільг щодо податків у разі відсутності ознак кримінального правопорушення проти власності (ст. 222 КК) висуває, зокрема, О. Е. Радутний, який вважає, що така поведінка не містить відповідного ступеня суспільної небезпеки²⁰. Сприймаючи із змістовної точки зору таку пропозицію, водночас зауважимо, що за підходу, втіленого у проєкті, злочинами однієї тяжкості визнаватимуться такі, що спричинили однакову майнову шкоду, з одного боку, «класичні» посягання на власність, включаючи шахрайство (за термінологією КК), а, з іншого, кредитне шахрайство.

Цей підхід як такий, що ігнорує різний ступінь суспільної небезпеки (тяжкості) відповідних діянь, не видається оптимальним. Нагадаємо, що в юридичній літературі і судовій практиці головними критеріями розмежування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 222 і ст. 190 КК, традиційно визнаються спрямованість умислу та момент його виникнення. У разі шахрайства з фінансовими ресурсами умисел винного спрямований на тимчасове отримання кредитних коштів із наступним, можливо, несвоєчасним їх поверненням. Щодо неповернення банківського кредиту як способу шахрайського заволодіння майном, яке не охоплюється диспозицією ст. 222 КК, потрібно виходити з того, що отримання майна під

---

²⁰ Радутний О. Е. Кримінально-правова охорона нових форм економічної діяльності. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2022. № 2. С. 155.

умовою виконання якого-небудь зобов'язання може кваліфікуватись як шахрайство лише у разі, коли винна особа ще в момент заволодіння цим майном мала на меті його присвоїти, а зобов'язання – не виконувати. У разі шахрайства винна особа укладає кредитний договір лише для того, щоб приховати злочинний характер своїх дій, спрямованих на безоплатне заволодіння назавжди чужим майном²¹. Тому ці дії вважаються більш суспільно небезпечними за шахрайство з фінансовими ресурсами (за термінологією проєкту – кредитне шахрайство), що впливає з порівняльного аналізу санкцій статей 191, 222 КК.

Для ілюстрації обстоюваної нами тези змодуємо дві ситуації, коли одна особа шляхом обману отримує в банку кредит у розмірі 200 РО, який вона із самого початку не мала наміру повертати, а інша – надає банку неправдиву інформацію про джерело своїх доходів, отримує в банку кредит у розмірі тих самих 200 РО, який вона мала намір повертати, однак через війну, валютні коливання, інші поважні причини повернути не змогла. Обидва окреслені різновиди поведінки як такі, що спричинили істотну майнову шкоду, хоч і кваліфікуватимуться за різними нормами проєкту (ст. 6.1.4 «Викрадення» і ст. 6.3.15 «Кредитне шахрайство», відповідно), врешті-решт будуть визнані злочинами однакового (1-го) ступеня. І це якщо не брати до уваги обставини, які підвищують тяжкість злочину.

А тепер уявимо ситуацію, коли підприємець, надавши неправдиву інформацію, отримує кредит у розмірі вже більше 10 тис. РО (враховуючи розмір РО, закріплений у проєкті, ця сума є цілком вірогідною для біль-менш серйозного підприємця), який намагався повернути кредит, але своєчасно не зміг цього зробити (через поважні причини). Враховуючи ст. 2.5.11 проєкту,

---

²¹ Мойсик В. Р. Кримінальна відповідальність за шахрайство з фінансовими ресурсами в Україні: аналіз правотворчості і правозастосування: монографія. Київ: Атіка-Н, 2010. С. 134–150; Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2018. С. С. 749; Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду в провадженнях про кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності. Рішення, внесені до ЄДРСР, за період із 2018 року по жовтень 2022 року. С. 59–61. URL: https://drive.google.com/file/d/1F6j4_NwkN4d5ermF1590GDYPamYHoU0L/view (дата звернення: 10.05.2023).

таке діяння має (як, наприклад, і крадіжка майна вартістю більше 10 тис. РО) визнаватись злочином 5-го ступеня. У слушності такого підходу ми серйозно сумніваємось. Підтвердженням небезпідставності наших сумнівів слугує відповідний зарубіжний досвід, який засвідчує, що парламентарії інших країн ступінь суспільної небезпеки (тяжкості) кредитного шахрайства оцінюють як такий, який є істотно меншим порівняно зі злочинами проти власності.

Оцінюючи рішення розробників проєкту про визнання злочинним лише тих різновидів кредитного шахрайства, які спричинили істотну майнову шкоду, ми не можемо не поставити і питання, чому вони не визнали проступком і фактично декриміналізували аналогічне діяння, яке не спричинило істотної майнової шкоди? Враховуючи пропоновану структуру і загальний концепт побудови Особливої частини проєкту, такий крок був би цілком логічним.

Дискусійним видається використання для позначення дій, вказаних у ст. 6.3.15 проєкту, терміну «шахрайство», вживання якого у ст. 222 КК, попри уточнення стосовно того, що воно стосується фінансових ресурсів, як відомо, і є першопричиною виникнення проблеми відмежування передбаченої нею поведінки від «класичного» шахрайства. Натомість нам імпонує досвід тих зарубіжних законодавців, які замість такого підходу у нормах-аналогах вказують, наприклад, на «обман» (ст. 238 КК Молдови) або «незаконне отримання кредиту» (ст. 208 КК Грузії). Такий крок дозволяє чіткіше позначити юридичну природу аналізованого посягання та його відмінність від злочинів проти власності.

Справа ще й у тому, що змодельовані нами вище ситуації виходять із (встановленої шляхом системного тлумачення положень проєкту, а також такої, що впливає з усталеного розмежування складів кримінальних правопорушень, передбачених статтями 190, 222 КК) різниці між кредитним шахрайством і викраденням чужої речі (ст. 6.1.4 проєкту), одним із способів вчинення якого може бути спотворення волі власника чи законного

володільця (п. 6 ч. 2 ст. 1.4.1 проєкту). Якщо ж тлумачити диспозицію теперішньої редакції ст. 6.3.16 проєкту («Особа, яка не повернула кредит, одержаний внаслідок подання нею завідомо неправдивої інформації банку чи іншій фінансовій установі, що спричинило істотну майнову шкоду кредитор...») буквально, то можна зробити й інший висновок – про те, що ст. 6.3.16 проєкту передбачає спеціальний різновид викрадення, предметом якого є специфічне майно (кредитні кошти). Зважаючи на сказане, рекомендуємо робочій групі спробувати чіткіше розмежувати склади злочинів, передбачених ст. 6.1.4 і ст. 6.3.16, зокрема за допомогою прийомів, успішно апробованих у зарубіжних аналогах.

Поява у проєкті ст. 6.3.20 «Зловживання щодо фінансових інтересів Європейського Союзу» зумовлена схвальним прагненням розробників проєкту врахувати положення Директиви (ЄС) 2017/1371 Європейського Парламенту і Ради від 5 червня 2017 р. «Про боротьбу з шахрайством щодо фінансових інтересів Союзу за допомогою кримінального права», яка зобов'язує держави-члени передбачити в національному законодавстві кримінальне покарання для шахрайських діянь і кримінальних правопорушень, пов'язаних із шахрайством, що завдають шкоди фінансовим інтересам Союзу, на які поширюється дія цієї Директиви (п. 31 Преамбули). Вочевидь, зважаючи на наявність цих імперативних положень, статтями подібного змісту були доповнені кримінальні кодекси низки європейських держав (Естонія, Словаччина, Словенія, Чехія), які успішно пройшли непростий євроінтеграційний шлях, на який стала й Україна. Тому така завбачливість робочої групи має лише вітатися.

Водночас звернемо увагу на те, що у проєктованій нормі не позначаються (описуються) різновиди зловживань, замість чого вказується на фінансові інтереси ЄС, визначення яких надається на початку розділу 6.3 проєкту, де, своєю чергою, міститься відсилка до згаданої Директиви ЄС. З одного боку, такий спосіб конструювання аналізованої статті є зручним та

«економним» (з точки зору обсягу тексту потенційного закону). Однак, з іншого, маємо зазначити, що, мабуть, недаремно у кримінальному законодавстві згаданих європейських країн, в яких містяться подібні норми, зміст відповідних порушень розкривається у диспозиціях (це, наприклад, ст. 209-1 КК Естонії, ст. 261 КК Словаччини, ст. 229 КК Словенії, ст. 260 КК Чехії) за допомогою вказівки на конкретні порушення. Вважаємо, що робоча група мала б розглянути можливість подібної конкретизації у межах ст. 6.3.20 проєкту, адже у нинішньому вигляді її редакція, яка містить надмірно абстрактне формулювання, не дозволяє вести мову про дотримання принципу юридичної визначеності (ст. 1.2.2 проєкту). До слова тут навряд чи стане у нагоді і визначення поняття «зловживання», наведене у загальному «глосарії» (п. 19 ч. 2 ст. 1.4.1 проєкту).

Завершуючи аналіз положень проєкту про кримінальні правопорушення проти фінансів, висловимо деякі міркування з приводу групи норм, присвячених легалізації (умисній та необережній) і використанню активів (доходів), одержаних злочинним шляхом, для вчинення злочину (статті 6.3.21, 6.3.23, 6.3.22 проєкту, відповідно).

Як і в статтях про легалізацію, в його ст. 6.3.22 використовується зворот «предикатне діяння». При цьому у п. 4 ст. 6.3.1 проєкту наводиться визначення поняття предикатного діяння лише щодо легалізації (відмивання). Очевидно, що це визначення варто поширити і на такий злочин, як використання активів (доходів), одержаних злочинним шляхом, для вчинення злочину, адже навряд чи для потреб застосування ст. 6.3.22 проєкту є сенс вигадувати якийсь «своє» визначення предикатного діяння.

Предмет злочину, передбаченого ст. 6.3.21 проєкту, визначений як активи (доходи), щодо яких фактичні обставини свідчать про їх одержання, прямо чи опосередковано, повністю чи частково, шляхом вчинення предикатного діяння. Водночас предикатне діяння щодо легалізації (відмивання) визначається як вчинене на території України або території

іншої держави посягання, яке має ознаки злочину, передбаченого цим Кодексом, внаслідок якого було отримано активи (доходи), незалежно від того, чи була особа засуджена за нього та чи встановлені всі фактичні ознаки цього посягання, включаючи особу, яка його вчинила (п. 4 ст. 6.3.1 проекту). Створюється враження, що одне поняття визначається через інше – при тому, що з погляду логіки визначення поняття не повинно містити в собі кола²².

Робочій групі варто додатково обміркувати й питання²³, чи не слід у п. 4 ст. 6.3.1 проекту, де міститься визначення предикатного діяння, відбити принцип «подвійної кримінальності», який знаходив втілення у ст. 209 КК до викладення її у редакції Закону України від 6 грудня 2019 р. «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Йдеться про наголос на тому, що предикатним є, зокрема, лише те вчинене на території іншої держави посягання, яке має ознаки злочину, передбаченого КК України, та яке одночасно визнається предикатним злочином (чи просто злочином?) за кримінальним законом цієї іноземної держави.

Щоправда, п. «а» ч. 2 ст. 6 Конвенції РЄ про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, від 8 листопада 1990 р. (Страсбурзька конвенція; ратифікована Україною 17 грудня 1997 р.) і п. «а» ч. 2 ст. 9 Конвенції РЄ про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму від 16 травня 2005 р. (Варшавська конвенція; ратифікована Україною 17 листопада 2010 р.) містять положення про те, що не має значення, чи підлягав

---

²² Любченко М. І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види: монографія. Харків: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО ПРАВА ЛЮДИНИ», 2015. С. 102, 105.

²³ Використовуємо таке «обережне» формулювання через те, що положення, наведені в підпункті «с» ч. 3 і ч. 4 ст. 3 Директиви (ЄС) 2018/1673 Європейського Парламенту та Ради від 23 жовтня 2018 року про боротьбу з відмиванням грошей за допомогою кримінального права, на наш погляд, допускають різночитання (див.: Directive (EU) 2018/1673 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2018 on combating money laundering by criminal law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L1673> (дата звернення: 10.05.2023)). Офіційний переклад цього важливого міжнародно-правового документа на українську мову є вкрай бажаним.

предикатний злочин кримінальній юрисдикції Сторони-учасниці Конвенції. Вважаємо, однак, що це конвенційне положення варто розуміти таким чином, що на предикатний злочин, вчинений за межами України, дія КК України (інакше кажучи, її кримінальна юрисдикція – див. статті 6–8 КК) може і не поширюватись; при цьому діяння у будь-якому разі має визнаватись злочином у країні, де воно вчинено. Адже у протилежному випадку ми розцінюватимемо як злочин поведінку, яка не є такою у державі, де вона мала місце, втручаючись тим самим у компетенцію зарубіжного законодавця.

Обстоюваний нами підхід сповідує, наприклад, німецький законодавець, який явно не поспішає з буквальним слідуванням одній із директивних настанов, згідно з якою поняття відмивання грошей також поширюється на випадки, коли діяльність, у результаті якої було отримане майно для відмивання, здійснювалася на території іншої держави-члена або третьої країни²⁴. В абз. 8 § 261 КК ФРН зазначається, що до предметів передбаченого цим параграфом відмивання грошей і приховування неправомірно отриманих майнових цінностей прирівнюються предмети, отримані в результаті вчиненого за кордоном діяння певного виду, якщо це діяння каране у місці його вчинення.

FATF так само звертає увагу на те, що предикатним злочином до відмивання коштів вважається також діяння, яке мало місце в іншій країні, яке є злочином у такій країні, та яке вважалося б предикатним злочином, якби воно мало місце у власній країні²⁵. Інакше кажучи, FATF загалом²⁶

---

²⁴ Директива (ЄС) 2015/849 Європейського Парламенту та Ради про запобігання використанню фінансової системи для відмивання доходів та фінансування тероризму, що вносить зміни до Регламенту (ЄС) 648/2012 Європейського Парламенту та Ради і припиняє дію Директиви 2005/60/ЄС Європейського Парламенту та Ради і Директиви Комісії 2006/70/ЄС, від 20.05.2015 (ч. 4 ст. 1). URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/es-2015849.pdf> (дата звернення: 10.05.2023).

²⁵ Рекомендації FATF. Міжнародні стандарти боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму і розповсюдженням зброї масового знищення. Методологія з оцінки відповідності рекомендаціям FATF та ефективності систем протидії відмиванню коштів та боротьби з фінансуванням тероризму. Правила та процедури 5-го раунду взаємних оцінок комітетом MONEYVAL. Лютий 2018 року. С. 37–38. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/books/5%20round%20FATF.pdf> (дата звернення: 10.05.2023).

²⁶ Це застереження зумовлене тим, що FATF дозволяє країнам передбачити, що єдиною умовою є те, що відповідне діяння вважалося б предикатним злочином, якби воно мало місце у власній країні.

орієнтує на уніфікований підхід до діянь, вчинюваних у країні, де відбувається відмивання, та за її межами. Аналогічні положення містить Конвенція ООН проти корупції від 2003 р., згідно зі ст. 23 якої (назва статті – «Відмивання доходів від злочинів») основні правопорушення включають в себе злочини, вчинювані як у межах, так і поза межами юрисдикції держави – учасниці Конвенції. При цьому вчинювані поза межами юрисдикції злочини належать до основних правопорушень тільки за умови, що відповідне діяння: 1) визнається кримінально караним згідно із внутрішнім законодавством країни, в якій воно вчинено, і 2) визнавалось б кримінально караним відповідно до внутрішнього законодавства країни, в якій застосовується норма про відмивання, якби воно мало місце у цій країні.

На підставі п. 3 ст. 6.3.21 проекту за легалізацію (відмивання) активів (доходів), одержаних злочинним шляхом, відповідатиме і та особа, яка допомагала уникнути відповідальності особі, залученій до здійснення легалізації (відмивання). Пропонована новела сприймається неоднозначно. У висновку на проєкт із цього приводу ми зазначили, що з положень Страсбурзької і Варшавської конвенцій необхідність виокремлення згаданої форми об'єктивної сторони відмивання не впливає, тобто у цьому разі є підстави вести мову про виконання міжнародно-правового зобов'язання «з позолотою»²⁷. Звернення до однієї з директив ЄС, присвяченої проблематиці відмивання, дозволяє стверджувати, що надання допомоги особі, яка здійснює діяльність з конверсії або передачі майна злочинного походження, щоб ця могла уникнути юридичних наслідків свого діяння, виступає метою відмивання, альтернативною іншої меті – приховування або маскуванню незаконного походження майна²⁸, а не формою об'єктивної сторони

Повторимо, однак, що ми тлумачимо цю рекомендацію таким чином, що діяння у будь-якому разі має визнаватись злочином (хай і не предикатним) за кримінальним законом відповідної зарубіжної держави.

²⁷ Висновок національних експертів на проєкт Кримінального кодексу України (контрольний текст станом на 30.01.2023 р.). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/03/16/vysnovok-natsionalnyh-ekspertiv.pdf> (дата звернення: 10.05.2023).

²⁸ Директива (ЄС) 2015/849 Європейського Парламенту та Ради про запобігання використанню фінансової системи для відмивання доходів та фінансування тероризму, що вносить зміни до Регламенту

відмивання. Сказане, на нашу думку, стосується і формулювання, наведеного у п. «а» ч. 1 ст. 3 Директиви (ЄС) 2018/1673 Європейського Парламенту та Ради від 23 жовтня 2018 року про боротьбу з відмиванням грошей за допомогою кримінального права²⁹.

Оскільки відповідна допомога за своєю суттю не є відмиванням «брудних» доходів, а лише «прирівнюється» до нього розробниками проєкту, то згадування про цю допомогу призводить до часткової неузгодженості між назвою ст. 6.3.21 проєкту та її диспозицією. До того ж використання у п. 3 ст. 6.3.21 проєкту (всупереч підходу, загалом послідовно відображеному у проєкті) дієслова недоконаного виду «допомагала» породжуватиме неоднозначність щодо моменту закінчення злочину у цій формі. Постає і питання, що ж позначає зворот «допомагала уникнути відповідальності особі, залученій до здійснення легалізації (відмивання)». Це – різновид причетності до злочину чи це різновид пособництва у ньому, виділений у нормі Особливої частини проєкту? Чи залежно від ситуації така допомога може бути і першим, і другим? Чи не варто підгрунтя для подібних питань усунути заздальгідь чи щонайменше чіткіше описати у проєкті цей новий прояв (різновид) відмивання, якщо у ньому справді є потреба? Автори цих рядків такої потреби не бачать.

У п. 1 ст. 6.3.21 проєкту, яка має назву «Легалізація (відмивання) активів (доходів), одержаних злочинним шляхом», йдеться про особу, яка «набула чи використала активи (доходи), щодо яких фактичні обставини свідчать про їх одержання, прямо чи опосередковано, повністю чи частково, шляхом

(ЄС) 648/2012 Європейського Парламенту та Ради і припиняє дію Директиви 2005/60/ЄС Європейського Парламенту та Ради і Директиви Комісії 2006/70/ЄС, від 20.05.2015 (ч. 3 ст. 1). URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/es-2015849.pdf> (дата звернення: 10.05.2023).

²⁹ Directive (EU) 2018/1673 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2018 on combating money laundering by criminal law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L1673> (дата звернення: 10.05.2023).

Допускаємо, що виокремлення п. 3 ст. 6.3.21 проєкту стало результатом не зовсім вдалого перекладу робочою групою відповідного директивного положення («the conversion or transfer of property, knowing that such property is derived from criminal activity, for the purpose of concealing or disguising the illicit origin of the property or of assisting any person who is involved in the commission of such an activity to evade the legal consequences of that person's action»).

вчинення предикатного діяння, або володіла ними, крім особи, яка вчинила предикатне діяння». При цьому, на відміну від п. 2 ст. 6.3.21 проєкту, в її п. 1 немає вказівки на мету приховування чи маскуванню їх злочинного походження. Щодо зазначеної (першої) форми об'єктивної сторони відмивання В. І. Осадчий небезпідставно зауважує таке: «Коли ж особа лише набула або використала чи заволоділа активами (доходом), щодо яких фактичні обставини свідчать про їх одержання, прямо чи опосередковано, повністю чи частково, шляхом вчинення предикатного злочину, то яким чином така особа узаконила ці активи (дохід), надала їм законну силу? ... узаконення їх, надання їм законної сили автоматично не відбулось. Тобто легалізації не сталось»³⁰. Традиційно під відмиванням розуміється вчинення дій з майном, одержаним злочинним шляхом, спрямованих на надання йому вигляду майна законного походження задля подальшого використання в господарській чи іншій законній діяльності. Таке визначення дозволяє відрізнити відмивання від інших різновидів обігу майна злочинного походження (його споживання; придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного кримінально протиправним шляхом; фінансування кримінально протиправної поведінки тощо)³¹.

Виходить, що у розглядуваній частині ст. 6.3.21 проєкту не відрізняється у кращий бік від ст. 209 КК; щоправда, в останньому позначена проблема частково нівелюється за рахунок ст. 198 «Придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного кримінально протиправним шляхом», яке містить негативне застереження «за відсутності ознак легалізації (відмивання) майна, одержаного кримінально протиправним шляхом», аналогу якої (статті) у проєкті відшукати не вдалось. Якщо задумка робочої групи полягає в тому,

---

³⁰ Осадчий В. І. Зміст окремих позицій в проєкті Кримінального кодексу України. *Актуальні проблеми кримінального права*: матеріали XII Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка (Київ, 30 листоп. 2022 р.) / редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін. / упоряд. А. А. Вознюк, О. М. Шармар, О. А. Федоренко. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 176.

³¹ Дудоров О. О. Легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом. *Велика українська кримінологічна енциклопедія*. У 2 т. Т. 1: А-Л / редкол.: В. В. Сокурєнко (голова); О. М. Бандурка (співголова) та ін.; наук. ред. О. М. Литвинов. Харків: «Факт», 2021. С. 823–828.

що поведінка, на сьогодні карана за ст. 198 і 209 КК, охоплюватиметься диспозицією ст. 6.3.21 проекту (слухність такого підходу, який імпонує окремим практичним працівникам, потребує самостійного дослідження), то наскільки коректною є пропонована назва цієї проектованої статті?

До речі, постає питання і про вдалість назви ст. 6.3.23 «Легалізація (відмивання) активів (доходів), одержаних злочинним шляхом, вчинена з необережності». Адже, судячи, з її змісту, елемент необережності у цьому разі пов'язується лише з походженням активів (доходів) («особа ... не знала, але повинна була і могла знати, що активи (доходи) одержані ... шляхом вчинення предикатного діяння»); самі ж дії, що означають відмивання (набуття, володіння, використання), навряд чи можуть визнаватись вчинюваними через необережність.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що проект у частині регламентації нормативних підстав відповідальності за кримінальні правопорушення проти фінансів потребує доопрацювання. Йдеться щонайменше про необхідність: 1) логічного впорядкування та наукового, зокрема кримінологічного, обґрунтування показників «великого» та «особливо великого» розмірів відповідних предметів (п. 1 та п. 3 ст. 6.3.1); 2) поширення «привілейованого» значення ознаки, передбаченої ст. 6.3.2, на всі форми збуту підроблених грошей; 3) приведення змісту пропонованої системи ознак, які підвищують тяжкість фінансових злочинів (статті 6.3.3, 6.3.4), у відповідність до розроблених у кримінально-правовій доктрині вимог, які висуваються до кваліфікуючих ознак як засобу диференціації кримінальної відповідальності; 4) узгодження статей 6.3.5 і 6.3.6 з іншими положеннями проекту, за наслідком чого маю бути вирішено питання про: а) доцільність розділення відповідальності за передбачені ними підроблення та поводження з підробленими грошей; б) адекватний ступінь тяжкості цих злочинів; в) виправданість одночасної вказівки у ст. 6.3.6 і на збут, і на використання підроблених грошей як засобу платежу тощо; 5) виключення з

числа суб'єктів злочинів, передбачених статтями 6.3.12 і 6.3.14, осіб, які беруть добровільну участь у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування; б) більш чіткого відмежування передбаченого ст. 6.3.15 «кредитного шахрайства» від шахрайства як форми викрадення (ст. 6.1.4) й узгодження ступеня тяжкості цих кримінальних правопорушень; 7) конкретизації дій, які мають розцінюватись як передбачене ст. 6.3.20 зловживання щодо фінансових інтересів Європейського Союзу; 8) усунення недоліків, притаманних нормам про легалізацію та використання активів (доходів), одержаних злочинним шляхом, для вчинення злочину (статті 6.3.21–6.3.23).

Водночас треба розуміти, що: 1) викладені пропозиції є результатом лише «першого наближення» до відповідних положень проєкту; 2) останні потребують прискіпливішого аналізу в контексті з'ясування того, наскільки при їх формулюванні робочою групою взяті до уваги здобутки кримінально-правової науки, напрацювання судової практики і релевантний зарубіжний досвід; 3) фаховий погляд співробітників БЕБ України на статті проєкту про кримінальні правопорушення проти фінансів, як і на статті про кримінальні правопорушення проти порядку господарювання, був би вельми доречним і корисним. Розміщені ж у розділі 6.3 проєкту статті про інсайдерські та інші зловживання на фінансовому ринку, а також про порушення законодавства про фінансовий моніторинг мають стати предметом самостійних наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Бровко В. М. Щодо визначення родового об'єкта злочинів, передбачених розділом VII Особливої частини Кримінального кодексу України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. № 2. Т. 2. С. 125–129.
2. Васілін Є. М. Доведення банку до неплатоспроможності: соціальна обумовленість криміналізації, аналіз складу злочину: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Сєверодонецьк, 2018. 244 с.

3. Висновок національних експертів на проєкт Кримінального кодексу України (контрольний текст станом на 30.01.2023 р.). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/03/16/vysnovok-natsionalnyh-ekspertiv.pdf> (дата звернення: 10.05.2023).

4. Гуторова Н. О. Кримінальні правопорушення проти фінансів у порівняльно-правовому вимірі. Пам'яті професорів П. С. Матишевського та С. С. Яценка: 1. Збірка тез доповідей учасників науково-практичного круглого столу «Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України: 1992–2022 роки» (18 листопада 2022 року). 2. Збірка тез доповідей учасників науково-практичної конференції «Сучасне кримінальне право України: конституційний, міжнародно-правовий та порівняльно-правовий виміри» (Яценківські читання) (2 лютого 2023 року) / упоряд. А. А. Стрижевська, С. Д. Шапченко, К. П. Задоя. Київ, 2023. С. 162–165.

5. Демидова Л. М. Проблеми кримінально-правової відповідальності за заподіяння майнової шкоди в Україні (майнова шкода як злочинний наслідок): теорія, закон, практика: монографія. Харків: Право, 2013. 752 с.

6. Директива (ЄС) 2015/849 Європейського Парламенту та Ради про запобігання використанню фінансової системи для відмивання доходів та фінансування тероризму, що вносить зміни до Регламенту (ЄС) 648/2012 Європейського Парламенту та Ради і припиняє дію Директиви 2005/60/ЄС Європейського Парламенту та Ради і Директиви Комісії 2006/70/ЄС, від 20.05.2015. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/es-2015849.pdf> (дата звернення: 10.05.2023).

7. Драчевський Є. Ю. Кримінально-правова охорона господарських відносин у сфері організації і проведення азартних ігор та лотерей: дис. ... д-ра філософії: 081. Вінниця, 2021. 276 с.

8. Дудоров О. О., Каменський Д. В. У пошуках оптимальної назви розділу VII Особливої частини Кримінального кодексу України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 2. С. 179–189.

9. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Законодавство України про кримінальну відповідальність за злочини у сфері господарської діяльності – час визначитись зі стратегією розвитку. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2015. № 2. С. 215–263.

10. Дудоров О. О. Про чергову спробу вдосконалення заохочувальної норми, розрахованої на осіб, які вчинили ухилення від сплати податків і зборів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 5. С. 82–87.

11. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Розвиток законодавства України про кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності: проблеми і тенденції. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2020. № 4. С. 120–140.

12. Дудоров О. О. Легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом. *Велика українська кримінологічна енциклопедія*. У 2 т.

Т. 1: А-Л / редкол.: В. В. Сокурєнко (голова); О. М. Бандурка (співголова) та ін.; наук. ред. О. М. Литвинов. Харків: «Факт», 2021. С. 823–828.

13. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Про перспективи удосконалення назви розділу VII Особливої частини Кримінального кодексу України. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 1. С. 461–467.

14. Каменський Д. В., Титарєнко С. С. До питання про необхідність реформування розділу VII Особливої частини КК (про відповідальність за економічні кримінальні правопорушення). Пам'яті професорів П. С. Матишевського та С. С. Яценка: 1. Збірка тез доповідей учасників науково-практичного круглого столу «Особлива частина кримінального права України: наукова спадщина професора П. С. Матишевського та сучасність» (3 грудня 2021 року). 2. Збірка тез доповідей учасників науково-практичної конференції «Конституційні засади кримінального права України» (23 грудня 2021 року) / упоряд. А. А. Стрижевська, К. П. Задоя. Київ, 2022. С. 25–30.

15. Любченко М. І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види: монографія. Харків: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО ПРАВА ЛЮДИНИ», 2015. 280 с.

16. Мармура О. З. Ознаки, що кваліфікують злочин: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. 280 с.

17. Михайлов І. М. Кримінальна відповідальність за виготовлення, збут та інші незаконні дії, пов'язані зі збутом підроблених грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї, марок акцизного податку та голографічних захисних елементів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2015. 231 с.

18. Михалік О. І. Кримінологічна характеристика та запобігання фальшивомонетництву: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2018. 20 с.

19. Мойсик В. Р. Кримінальна відповідальність за шахрайство з фінансовими ресурсами в Україні: аналіз правотворчості і правозастосування: монографія. Київ: Атіка-Н, 2010. 244 с.

20. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2018. 1360 с.

21. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду в провадженнях про кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності. Рішення, внесені до ЄДРСР, за період із 2018 року по жовтень 2022 року. URL: https://drive.google.com/file/d/1F6j4_NwkN4d5ermF1590GDYPamYHoU0L/view (дата звернення: 10.05.2023).

22. Олійниченко В. В. Звільнення від кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) за ч. 4 та ч. 5

ст. 212 КК України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2018. 20 с.

23. Осадчий В. І. Зміст окремих позицій в проекті Кримінального кодексу України. *Актуальні проблеми кримінального права*: матеріали XII Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка (Київ, 30 листоп. 2022 р.) / редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін. / упоряд. А. А. Вознюк, О. М. Шармар, О. А. Федоренко. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 175–177.

24. Петряев С. Ю. Способи підробки паперових грошових знаків. URL: <http://www.socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2009/4/27.pdf> (дата звернення: 10.05.2023).

25. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 3 травня 2018 р. у справі № 736/707/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73868689> (дата звернення: 10.05.2023).

26. Проект нового Кримінального кодексу України (контрольний текст станом на 30.01.2023 р.). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/01/30/proyekt-kryminalnogo-kodeksu-ukrayiny-stanom-na-30-01-2023.pdf> (дата звернення: 10.05.2023).

27. Радутний О. Е. Кримінально-правова охорона нових форм економічної діяльності. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2022. № 2. С. 152–171.

28. Рекомендації FATF. Міжнародні стандарти боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму і розповсюдженням зброї масового знищення. Методологія з оцінки відповідності рекомендаціям FATF та ефективності систем протидії відмиванню коштів та боротьби з фінансуванням тероризму. Правила та процедури 5-го раунду взаємних оцінок комітетом MONEYVAL. Лютий 2018 року. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/books/5%20round%20FATF.pdf> (дата звернення: 10.05.2023).

29. Ухвала колегії суддів судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 14 лютого 2013 р. у справі № 5-233км13. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/29619860> (дата звернення: 10.05.2023).

30. Directive 2014/62/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on the protection of the euro and other currencies against counterfeiting by criminal law, and replacing Council Framework Decision 2000/383/JHA. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0062&qid=1681797232202> (дата звернення: 10.05.2023).

31. Directive (EU) 2018/1673 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2018 on combating money laundering by criminal law.

URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L1673> (дата звернення: 10.05.2023).

REFERENCES

1. Brovko, V.M. (2016). Shchodo vyznachennia rodovoho ob'iekta zlochyniv, peredbachenykh rozdilom VII Osoblyvoi chastyny Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu – Scientific Bulletin of Kherson State University*, 2, 125–129 [in Ukrainian].
2. Vasilin, Ye.M. (2018). Dovedennia banku do neplatospromozhnosti: sotsialna obumovlenist kryminalizatsii, analiz skladu zlochynu. *Candidate's thesis*. Sievierodonetsk [in Ukrainian].
3. Vysnovok natsionalnykh ekspertiv na proiekt Kryminalnoho kodeksu Ukrainy (kontrolnyi tekst stanom na 30.01.2023 r.). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/03/16/vysnovok-natsionalnyh-ekspertiv.pdf> [in Ukrainian].
4. Hutorova, N.O. (2023). Kryminalni pravoporushennia proty finansiv u porivnialno-pravovomu vymiri. Pam'iaty profesoriv P.S. Matyshevskoho ta S.S. Yatsenka: 1. Zbirka tez dopovidei uchastykiv naukovo-praktychnoho kruhloho stolu «*Kryminalna vidpovidalnist za zlochyny proty osnov natsionalnoi bezpeky Ukrainy: 1992–2022 roky*» – *Criminal responsibility for crimes against the foundations of national security of Ukraine: 1992-2022*" (18 lystopada 2022 r.). 2. Zbirka tez dopovidei uchastykiv naukovo-praktychnoi konferentsii «*Suchasne kryminalne pravo Ukrainy: konstytutsiinyi, mizhnarodno-pravovyi ta porivnialno-pravovyi vymiry*» – *"Modern criminal law of Ukraine: constitutional, international legal and comparative legal dimensions"* (2 liutoho 2023 roku). Kyiv, 162–165 [in Ukrainian].
5. Demydova, L.M. (2013). Problemy kryminalno-pravovoi vidpovidalnosti za zapodiiannia mainovoi shkody v Ukraini (mainova shkada yak zlochynnyi naslidok): teoriia, zakon, praktyka. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
6. Dyrektyva (IeS) 2015/849 Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady pro zapobihannia vykorystanniu finansovoi systemy dlia vidmyvannia dokhodiv ta finansuvannia teroryzmu, shcho vnosyt zminy do Rehlamentu (IeS) 648/2012 Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady i prypyniaie diiu Dyrektyvy 2005/60/IeS Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady i Dyrektyvy Komisii 2006/70/IeS, vid 20.05.2015. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/es-2015849.pdf> [in Ukrainian].
7. Drachevskyi, Ye.Yu. (2021). Kryminalno-pravova okhrona hospodarskykh vidnosyn u sferi orhanizatsii i provedennia azartnykh ihor ta loterei. *PhD thesis*. Vinnytsia [in Ukrainian].
8. Dudorov, O.O., Kamenskyi, D.V. (2015). U poshukakh optymalnoi nazvy rozdlu VII Osoblyvoi chastyny Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal scientific electronic journal*, 2, 179–189 [in Ukrainian].

9. Dudorov, O.O., Movchan, R.O. (2015). Zakonodavstvo Ukrainy pro kryminalnu vidpovidalnist za zlochyny u sferi hospodarskoi diialnosti – chas vyznachytys zi stratehiieiu rozvytku. *Visnyk Asotsiatsii kryminalnoho prava Ukrainy – Bulletin of the Association of Criminal Law of Ukraine*, 2, 215–263 [in Ukrainian].

10. Dudorov, O.O. (2016). Pro cherhovu sprabu vdoskonalennia zaokhochuvalnoi normy, rozrakhovanoi na osib, yaki vchynyly ukhlyennia vid splaty podatkov i zboriv. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal scientific electronic journal*, 5, 82–87 [in Ukrainian].

11. Dudorov, O.O., Movchan, R.O. (2020). Rozvytok zakonodavstva Ukrainy pro kryminalni pravoporushennia u sferi hospodarskoi diialnosti: problemy i tendentsii. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E. O. Didorenka – Bulletin of the Luhansk State University of Internal Affairs named after E. O. Didorenka*, 4, 120–140 [in Ukrainian].

12. Dudorov, O.O. (2021). Lehalizatsiia (vidmyvannia) maina, oderzhanoho zlochynnym shliakhom. Velyka ukrainska kryminolohichna entsyklopediia. U 2 t. T. 1: A-L / redkol.: V.V. Sokurenko (holova); O.M. Bandurka (spivholova) ta in.; nauk. red. O.M. Lytvynov. Kharkiv: «Fakt», 823–828 [in Ukrainian].

13. Dudorov, O.O., Movchan, R.O. (2023). Pro perspektyvy udoskonalennia nazvy rozdil VII Osoblyvoi chastyny Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. *Elektronne naukove vydannia «Analitychno-porivnialne pravoznavstvo» – Electronic scientific publication "Analytical and comparative jurisprudence"*, 1, 461–467 [in Ukrainian].

14. Kamenskyi, D.V., Tytarenko, S.S. (2022). Do pytannia pro neobkhdnist reformuvannia rozdil VII Osoblyvoi chastyny KK (pro vidpovidalnist za ekonomichni kryminalni pravoporushennia). Pam'iaty profesoriv P. S. Matyshevskoho ta S. S. Yatsenka: 1. Zbirka tez dopovidei uchasnykiv naukovo-praktychnoho kruhloho stolu «Osoblyva chastyna kryminalnoho prava Ukrainy: naukova spadshchyna profesora P.S. Matyshevskoho ta suchasnist» – "A special part of the criminal law of Ukraine: the scientific heritage of Professor P.S. Matyshevskyi and modernity" (3 hrudnia 2021 r.). 2. Zbirka tez dopovidei uchasnykiv naukovo-praktychnoi konferentsii «Konstytutsiini zasady kryminalnoho prava Ukrainy» – "Constitutional principles of criminal law of Ukraine" (23 hrudnia 2021 r.). Kyiv, 25–30 [in Ukrainian].

15. Liubchenko, M.I. (2015). Yurydychna terminolohiia: poniattia, osoblyvosti, vydy. Kharkiv: TOV «VYDAVNYTSTVO PRAVA LIUDYNY» [in Ukrainian].

16. Marmura, O.Z. (2019). Oznaky, shcho kvalifikuiut zlochyn. Lviv: Lvivskyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav [in Ukrainian].

17. Mykhailov, I.M. (2015). Kryminalna vidpovidalnist za vyhotovlennia, zbut ta inshi nezakonni dii, pov'iazani zi zbutom pidrobnykh hroshei, derzhavnykh tsinnykh paperiv, biletiv derzhavnoi loterei, marok aktsyznoho

podatku ta holohrafichnykh zakhysnykh elementiv. *PhD thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

18. Mykhalik, O.I. (2018). Kryminolohichna kharakterystyka ta zapobihannia falshyvomonetnytstvu. *PhD thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

19. Moisyk, V.R. (2010). Kryminalna vidpovidalnist za shakhraistvo z finansovymy resursamy v Ukraini: analiz pravotvorchosti i pravozastosuvannia: monohrafiia. Kyiv: Atika-N [in Ukrainian].

20. Melnyk, M.I., Khavroniuk, M.I. (2018). Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnogo kodeksu Ukrainy. 10-te vyd., pererobl. ta dopov. Kyiv: VD «Dakor» [in Ukrainian].

21. Ohliad sudovoi praktyky Kasatsiinoho kryminalnogo sudu u skladi Verkhovnoho Sudu v provadzhenniakh pro kryminalni pravoporushennia u sferi hospodarskoi diialnosti. Rishennia, vneseni do YeDRSR, za period iz 2018 roku po zhovten 2022 roku. URL: https://drive.google.com/file/d/1F6j4_NwkN4d5ermF1590GDYPamYHoU0L/view [in Ukrainian].

22. Oliinychenko, V.V. (2018). Zviltнення від кримінальної відповідальності за ухвалення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) за ч. 4 та ч. 5 ст. 212 КК України. *PhD thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

23. Osadchy, V.I. (2022). Zmist okremykhpozytsii v proiekti Kryminalnogo kodeksu Ukrainy. *Aktualni problemy kryminalnogo prava: materialy XII Vseukr. nauk.-teoret. konf., prysviach. pam'iaty prof. P. P. Mykhailenka* (Kyiv, 30 lystop. 2022 r.). Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav, 175–177 [in Ukrainian].

24. Pietriaiev, S.Yu. Sposoby pidrobky paperovykh hroshovykh znakov. URL: <http://www.socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2009/4/27.pdf> [in Ukrainian].

25. Postanova Kasatsiinoho kryminalnogo sudu Verkhovnoho Sudu vid 3 travnia 2018 r. u spravi № 736/707/16-k. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73868689> [in Ukrainian].

26. Proiekt novoho Kryminalnogo kodeksu Ukrainy (kontrolnyi tekst stanom na 30.01.2023 r.). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/01/30/proyekt-kryminalnogo-kodeksu-ukrayiny-standom-na-30-01-2023.pdf> [in Ukrainian].

27. Radutnyi, O.E. (2022). Kryminalno-pravova okhrona novykh form ekonomichnoi diialnosti. *Visnyk Asotsiatsii kryminalnogo prava Ukrainy – Bulletin of the Association of Criminal Law of Ukraine*, 2, 152–171 [in Ukrainian].

28. Rekomendatsii FATF. Mizhnarodni standarty borotby z vidmyvanniam koshtiv, finansuvanniam teroryzmu i rozpovsiudzhenniam zbroi masovoho znyshchennia. Metodolohiia z otsinky vidpovidnosti rekomendatsiiam FATF ta efektyvnosti system protydii vidmyvanniu koshtiv ta borotby z finansuvanniam teroryzmu. Pravyla ta protsedury 5-ho raundu vzaiemnykh otsinok komitetom MONEYVAL. Liutyi 2018 roku. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/books/5%20round%20FATF.pdf> [in Ukrainian].

29. Ukhvala kolehii suddiv sudovoi palaty u kryminalnykh spravakh Vyshchoho spetsializovanoho sudu Ukrainy z rozghliadu tsyvilnykh i kryminalnykh sprav vid 14 liutoho 2013 r. u spravi № 5-233km13. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/29619860> [in Ukrainian].

30. Directive 2014/62/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on the protection of the euro and other currencies against counterfeiting by criminal law, and replacing Council Framework Decision 2000/383/JHA. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0062&qid=1681797232202>.

31. Directive (EU) 2018/1673 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2018 on combating money laundering by criminal law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L1673>.

Dudorov O. O., Movchan R. O. Criminal offenses against finances under the draft of the new Criminal Code of Ukraine

The article is devoted to the analysis of the provisions of the project of the new Criminal Code of Ukraine, devoted to imposing liability for criminal offenses against finances. It has been established that, despite the generally innovative and progressive nature of these provisions, some of them are debatable. The conclusions of the article include suggestions aimed at their improvement.

In particular, it has been proven that the circumstances proposed in the project, which increase the severity of financial crimes, are partly such that they contradict requirements for the content of qualifying features developed in the criminal law doctrine as a means of differentiating criminal liability.

Both “separate” description of such crimes as counterfeiting money and dealing with counterfeit money, as well as classification of these offenses as crimes of the 5th degree of severity, have been criticized.

It was established that one of the serious (systemic) shortcomings of the project is the numerous inconsistencies between the degrees of severity of specific criminal offenses defined in its Special Part and the types of damage established in the General Part.

It is shown that the current version of the stimulating provision, designed for tax evasion and non-payment due to carelessness of a tax, fee or single contribution to mandatory state social insurance: a) is able to unreasonably expand the subject composition of these crimes at the expense of persons who voluntarily participate in the system of mandatory state social insurance; b) does not take into account the fact that the subject of tax crimes and the organization which is legally the payer of tax and social contributions do not coincide.

The expediency of a clearer delineation of such crimes as credit fraud and theft, as well as specifying the actions that will constitute the crime of “abuse of the financial interests of the European Union”, is indicated.

The debatable clauses inherent in the definition of a predicate act are defined. The impropriety of singling out such form of the objective side of legalization (laundering) of assets (income) obtained through criminal means, as providing assistance to a person involved in legalization (laundering) to avoid liability for what he did, has been proven.

Key words: *criminal offenses against finance, money counterfeiting, payment means and instruments, credit fraud, tax evasion, money laundering, legalization, assets obtained through crime, predicate act, differentiation of criminal liability.*